

BARACSI KATALIN

A világháló veszélyei – internetbiztonság az Európai Unióban és Magyarországon

Az internet térhódításával közel egy időben az Európai Unió felismerte, hogy ki kell dolgozni az online világ biztonságát érintő intézkedéseket, mert a nethasználók számának növekedésével párhuzamosan egyre több visszaélésnek is a színtere lett a virtuális világ.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden tagállamnak kötelező létrehoznia egy olyan egy- vagy többtagú konzorciumot, amelynek tagjai a biztonságos internetezést népszerűsítik hazájukban.

„Az Európai Bizottság 2004-ben indította el a Safer Internet Plus Programot. Célja – az Európai Unió által közvetített értékrenddel összhangban – az internet és online technológiák használatának biztonságosabbá tétele, különösen a gyermekek számára, és a jogellenes, valamint káros tartalom elleni küzdelem hatékonyságának biztosítása.”

Nézzük meg közelebbről, hogy kik és milyen eszközökkel járulnak hozzá a virtuális tér biztonságosabbá tételéhez!

„A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat 1990-ben alakult, 1998 óta kiemelten közhasznú szervezetként működik; célja a fizikailag és értelmileg sérült, az árva és más rászoruló gyermekek felkarolása, életkörülményeinek javítása, jövőjük megalapozása, valamint hatékony fellépés a gyermekvédelemmel és egyéb, fiatalokkal kapcsolatos kérdésekben. Az európai Safer Internet Plus programban tudatosság-növelő központként a gyermekek, szülők, tanárok és a döntéshozók felvilágosítását, a program népszerűsítését tűzte ki célul. Szeretné elérni, hogy az országban minél több internethasználó böngészhessen biztonságos körülmények között, illetve, hogy probléma esetén az érintettek tudják, kihez fordulhatnak. Ennek érdekében számos eszközzel hívja fel a társadalom figyelmét a biztonságos internethasználat fontosságára. Konferenciák, rendezvények, kampányok során tudatosítja a világháló veszélyeit és elkerülésük hatékony és egyszerű eszközeit mutatja be. Szakemberei, tréneri ingyenes előadásokat, foglalkozásokat tartanak diákok, taná-

¹ www.saferinternet.hu

rok, szülők, szociális munkások számára a biztonságos internet- és mobilhasználatról.”²

Ma már nemcsak a való életben szerezhetünk sebeket, hanem egyre több sérülést okoz a virtuális tér is. A tíz–tizennégy éves korosztály különösen veszélyeztetett ebből a szempontból, hiszen fejlődő, alakuló személyiségekről van szó, akik egy jól edzett felnőtthöz képest sokkal érzékenyebben reagálnak egy-egy helyzetre.

Titkokkal teli világukból gyakran kizárják a szüleiket, a körülöttük lévő felnőtteket. Fontos számukra saját szárnypróbálgatásuk, de annak érdekében, hogy mindezt biztonságban, megfelelő háttértámogatással tegyék meg, a bizalmi légkör megteremtése mellett nem árt egy olyan fórum, ahol névtelenül, ítékezés nélkül beszélhetnek mindarról, ami velük történik, történt a virtuális térben.

A hazai internetes segélyvonal munkája 2009 és 2012 között

Magyarországon a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány látja el az internetes segélyvonal feladatait. 2009. április 1-je óta vállalnak tanácsadást honlapjuk konzultációs felületein és a 116-111-es ingyen hívható telefonszámon. Képzett önkénteseik nyitottak az internetező gyerekek miatt aggódó szülők kérdéseire is.

A Safer Internet Plus Program tette lehetővé, hogy 2010 óta honlapjukon chaten is tudnak konzultálni a hozzájuk forduló gyerekekkel. Ez a fajta kommunikáció egyre népszerűbb a gyerekek és a fiatalok körében.

A segélyvonal indulása óta 2012 áprilisáig 1602 megkeresés érkezett az alapítványhoz. Legtöbbször az online kapcsolatok témakörében fordultak hozzájuk. Ebbe a kategóriába tartozik a barátokkal való kapcsolattartás a világhálón, a közösségi oldalak és a neten ismerkedés is. Itt a fényképekkel való visszaélések kaptak kiemelt figyelmet.

A második leggyakoribb téma az internethasználattal kapcsolatos megkeresések, leginkább a keresők megbízhatósága, a profilok létrehozása, a blogvezetés kerül szóba.

A harmadik a biztonság az interneten témakör. Ezen belül a legtöbb gondot a meggondolatlanul, vagy illetéktelenek által feltöltött képek okozzák, de a túl sok közzétett adat, elérhetőség is vezethet rossz élményekhez.

² Uo.

Kortárs bántalmazás

Növekvő tendenciát mutat az online zaklatás (*cyberbullying*) megjelenése is. A zaklatásnak ez a módja sokszor érzelmileg még megterhelőbb, mint a „hagyományos” forma. A cyberbullying az interneten zajlik, amely a gyerekek, fiatalok számára természetes közeg. A kommunikáció és a szórakozás nagy része egyre inkább a virtuális térben zajlik. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a zaklatók álnevek mögé bújhatnak, és az áldozat megaláztatásának számtalan tanúja van a világhálón. A Kék Vonal munkatársai elmondták, hogy a zaklatók az esetek nagy részében a hívó kortársai, iskolai ismerősei, éppen ezért az ilyen helyzetek kezelésében kiemelt szerepe van az iskolának is.

Ehhez kapcsolódik az öngyilkosság megelőzése is. A zaklatás elhúzódtásának, durvulásának, titokban maradásának az utóbbi időben sok esetben öngyilkosság a vége. A magára maradt gyermek képtelen szembenézni a történetekkel, feldolgozni az őt ért támadásokat, megaláztatásokat, és nem lát más kiutat, mint hogy véget vessen az életének.

Egy visszafordíthatatlan tett: az öngyilkosság

Az öngyilkosság témaköre nemcsak kísérőjelenséggként, hanem önálló formában is igen veszélyes a személyiségét kereső gyerek és fiatal számára. A Safer Internet konzorcium hazai csapata a sajtónyilvánosságot felhasználva emeli fel a szavát az öngyilkosságot támogató, az önpusztításra tippeket adó, a témát a szuicidum szempontjából veszélyeztetettek számára károsan ábrázoló honlapok és internetes fórumok ellen.

Az internetfüggőség témájában jellemzően az aggódó szülők keresik a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány konzultációs felületeit.

Az utóbbi hónapokban nőtt az illegális tartalmakkal összefüggő megkeresések száma is. Ezeket a www.biztonsagosinternet.hu weboldalon lehet bejelenteni.

A 2011-es év fontos eredményének tartják az alapítvány munkatársai a kortárs chat szolgáltatásuk elindulását. Tizennyolc és húsz év közötti fiatalokat toboroztak, és egy 2012 tavaszáig tartó képzés keretében készítettek fel őket arra, hogy az internetbiztonsággal és minden ehhez kapcsolódó kérdéssel fordulhassanak hozzájuk a fiatalok, akiknek a bizalmát könnyebben elnyeri egy korban közelebb álló segítő.

Az internet forródrójtja: CERT Hungary – Puskás Tivadar Közalapítvány³

„A Puskás Tivadar Közalapítvány (PTA) kettős feladatot lát el a projekt keretén belül. Egyrészt 2011 májusa óta működteti a Biztonságosinternet Hotline-t, amely egy online felület káros, illegális és jogsértő tartalmak bejelentésére. Másrészt a PTA-n belül működő Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ (PTA CERT-Hungary) üzemelteti a konzorcium honlapját. A PTA CERT-Hungary közfeladatának tekinti az informatikai és hálózati biztonsággal kapcsolatos tudatosság növelését, illetve a gyermekek védelmének biztosítását, ennek jegyében működteti a www.biztonsagosinternet.hu weboldalt, amely közérthetően ír le mindent, amit a biztonságos internetezésről tudni érdemes. A weboldal lehetőséget nyújt az interneten fellelhető jogsértő, káros és veszélyes tartalmak bejelentésére is. A Biztonságosinternet Hotline szolgáltatás létrehozásával az a cél, hogy lehetősége legyen a jószándékú állampolgároknak megvédeni gyermekeik biztonságát az interneten anélkül, hogy ezzel a hatályos jogi szabályozás szerint szükségszerűen együtt járó esetleges hátrányos következményeket és további eljárásokat vállalniuk kellene. A Hotline elsődleges célja, hogy az internetről a lehető legrövidebb idő alatt eltűnjenek azok a káros, illegális és jogsértő tartalmak, amelyek veszélyesek lehetnek a gyermekek fejlődése szempontjából. Ezért az operatív működés szoros együttműködést kíván a magyar hatóságokkal, az internetszolgáltatókkal a hatályos jogszabályok alapján, illetve a nemzetközi INHOPE szövetség tagjaival külföldi illetékesség esetén.”⁴

2012-ben 1621 bejelentés érkezett a forródrótra. Ennek harmincnégy százaléka pedofiltartalom, tizenhét százaléka zaklatás, tizenkét százaléka hozzáférés nélkül hozzáférhetővé tett tartalom. Rasszista tartalom huszonegy, erőszakos tartalom öt, drogfogyasztásra csábító oldal két, egyéb pedig huszonegy százalékban fordult elő. 2012-ben több mint harmincnégy feljelentést tettek a rendőrségen. Ez lefedi a hazai pedofiltartalmakkal összefüggő bűncselekmények számát is.⁵

³ A dolgozat megírása óta a Puskás Tivadar Közalapítvány megszűnt, és a szervezet a Nemzeti Infokommunikációs Zrt. berkein belül működik tovább.

⁴ www.biztonsagosinternet.hu

⁵ A CERT Hungary – Puskás Tivadar Közalapítvány statisztikáinak felhasználásával.

Közösségi oldalak

Az internet legnépszerűbb felületei a közösségi oldalak. Lehet ismerkedni, kapcsolatot tartani a barátokkal, chatelni, fényképeket, videókat feltölteni és megosztani, alkalmazásokat kipróbálni. Ma a legtöbb hírt a közösségi oldalakról szerezzük. Ezért sokan érezhetik azt, hogy aki nincs rajta valamelyik közösségi oldalon, az nyilvánvalóan lemarad és kimarad. Még inkább felerősödik ez az érzés a tizenéves korosztályban, hiszen ők állandó információdömpingben élnek. Azt gondolják, hogy a virtuális térben való állandó jelenlétükkel nem maradhatnak le semmiről.

A világ legnépszerűbb közösségi oldala a Facebook. Kevesek előtt ismert, hogy a közösségi oldalra tizenhárom éves kor alatt nem lehet regisztrálni. De ha pár percet szánunk a profiloldalak böngészésére, több személy adatlapjából is kiderül, hogy jóval fiatalabbak. A gyerekek kihasználják, hogy a belépőtető rendszer nem ellenőrzi a valós életkorukat, és némi csalással idősebbnek adják ki magukat; vagy találkozhatunk olyan szülőkkel is, akik újszülött gyermekeiknek csinálnak profilt. A közösségi oldalak felelőtlen használata számos veszély forrása lehet, ezekről a későbbiekben lesz szó.

Egy magára valamit is adó oldal nemcsak a szórakoztatásról, de a biztonságáról is gondoskodik. Két elv alapján kerülhetők el a negatív tapasztalatok. *Amit az életben nem teszel, azt ne csináld online se!* Azaz a való és a virtuális világ szabályai azonosak. *Használd az eszed, mielőtt közzéteszed!* Ami egyszer felkerül a világhálóra, az örök időkre ott marad, és nem biztos, hogy mindennek az interneten a helye. A túlzott kitérüléssel az ember nemcsak saját magát, hanem a környezetét is könnyen bajba sodorhatja.

Semmilyen körülmények között nincs helyük a közösségi oldalon a következő adatoknak: születési hely és idő; anya neve; lakcím; nyaralás dátuma; tartózkodási hely; kompromittáló fotók; gyónások (puskázás); telefonszám; családtagok nevei.

A jelszó védelme szintén nagyon fontos. A szakértők azt mondják, hogy a biztonságos és szinte feltörhetetlen jelszó kis- és nagybetűkből, számokból és legalább nyolc karakterből áll. Fontos szabály, hogy minden regisztrációt igénylő oldalra más-más jelszót használjunk, és jelszavainkat havonta változtassuk. Sok böngésző képes arra, hogy megjegyezze egy adott oldalon a felhasználónevet és a hozzá tartozó jelszót. Ez nagyon kényelmes, de ha a gépet többen is használják, veszélyes lehet. Mindezen biztonsági felhívás ellenére ma Magyarországon a leggyakoribb jelszó a *jelszo123*, a *password*, vagy *valamilyen könnyen kitalálható személyes adat (születésnap, házi kedvenc neve)*.

Internetes zaklatás

Az internetes zaklatás azt jelenti, hogy valaki az internetet vagy a mobilszközöket arra használja, hogy szándékosan bántson másokat. Miben más ez a „hagyományos” zaklatáshoz képest? Mivel a virtuális világban történik, az ember a nap 24 órájában bántva vagy fenyegetve érezheti magát. Sokszor nehéz beazonosítani a zaklatót, mivel letilthatja a telefonszámát, vagy név nélkül tehet fel dolgokat a netre. Egyszerre több embert célozhat meg, közülük sokan elsősre nem is ismerik fel, hogy zaklatásnak vannak kitéve. Az internetes zaklatás egyetlen „pozitívuma”, hogy bizonyítható. Hagyományos zaklatásnál előfordulhat, hogy az egyik ember szava áll szemben a másikéval, de ha az interneten zaklatnak, lementhetünk szövegeket, vagy kinyomtathatunk e-maileket, üzeneteket, honlapokat. Ezek pedig bizonyítékként felhasználhatók, segítségükkel elkaphatják a zaklatót, és megakadályozhatják, hogy másokkal is ezt tegye.

„A következőkben nézzük meg melyek a cyberbullying főbb jellemzőit, és hogy milyen tanácsokkal óvhatjuk meg gyermekeinket, hogy áldozattá váljanak. Egyre gyakoribb az internetes kortárs-zaklatás, amely cyberbullying néven vált ismertté angolszász nyelvterületen. Mostanra minket is elért ez a trend, egyre többen próbálják kiközösíteni vagy megleckéztetni a számukra nem szimpatikus osztálytársat például úgy, hogy álprofilot hoznak létre a netükben, szervezeten pocskondiázzák egy közösségi oldalon, esetleg megverik és az erről készült videót feltöltik a netre, mobiltelefonon küldenek kellemetlen vagy ijesztő sms-eket. Néhány esetben az internetes zaklatás még rosszabb, mint a zaklatás egyéb formái, hiszen a nap 24 órájában folyamatosan, akár a biztonságos otthoni környezetben is folytatódhat.

A zaklatás áldozata, nem biztos, hogy tudja, kik zaklatják, ezért az összes ismerősével távolságtartóvá válhat. A valós életben történő iskolai zaklatáshoz képest is kevesebb lehetőség van arra, hogy a felnőttek bármit tegyenek ellene. Ezért kevesebb az esély, hogy a bántalmazott segítséghez jusson, s még kevesebb, hogy a bántalmazóval elbeszélgessenek: mi az a nagy fájdalom, hiány, vagy probléma, ami miatt ilyenre »vetemedik«.

A zaklatás áldozatának azért is nehéz továbblépnie egy »lezárt ügy« után, mert a neten publikussá vált képek bármikor felbukkanhatnak újból, hiszen bárki elmenthette azokat.”⁶

⁶ A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány 2010. és 2011. évi éves beszámolója.

Az idézetben szereplő helyzet ellen minden jó érzésű ember tiltakozik, mégis kevesen tudják, hogyan oldhatók meg ezek a krízisek. A Safer Internet Program hazai csapata a következő tanácsokat adja az ilyen helyzetek megoldásához.

„Mit tehetünk ellene? Minden szülő segíteni szeretne a gyermekének, ha ilyen történe vele. 6 praktikus tanácsot adunk segítségképpen. Nagyon fontos, hogy a gyerekek és a fiatalok is megértsék, ezért érdemes velük együtt átolvasni ezeket:

Tippek szülőknek:

- 1. Legyen tudatában annak, hogy akár az ön gyermeke is zaklathat másokat az interneten, illetve lehet zaklatás áldozata! Intő jel lehet, ha gyermeke feszültnek, idegesnek tűnik internetezés vagy mobilozás után.*
- 2. Beszélgesse gyermekével arról, hogyan, mire használja az internetet, mobiltelefont! Próbálja megérteni! Bizonyosodjon meg róla, hogy gyermeke ismeri a 7 tippet!*
- 3. Ismerje meg a gyermeke által használt szolgáltatások biztonsági eszközeit! A legtöbb közösségi oldalnak, chat oldalnak vannak »blokkolás« vagy »elutasítás« gombjai, biztonsági beállítási menüpontjai némelyik lehetőséget nyújt az online üzenetek rögzítésére is.*
- 4. Emléktesse gyermekét arra, hogy ne válaszoljon a rossz szándékú, zaklató üzenetekre!*
- 5. Mentse el bizonyítékként a zaklató e-maileket, üzeneteket, online beszélgetéseket!*
- 6. Jelentse be a zaklatást! Jelentheti az iskolának, a szolgáltatónak, a www.biztonsagosinternet.hu oldalon a hotline-nak, súlyos esetben akár a rendőrségnek.*

Tippek gyerekeknek és fiataloknak:

- 1. Mindig tartsd tisztelben a többieket! Nem láthatod, milyen hatással vannak szavaid, vagy az általad küldött képek másokra, ezért fontos, hogy tartsd őket tisztelben és gondold, meg mit mondasz/küldesz másoknak.*
- 2. Használj az eszed, mielőtt közzéteszed! Bármit küldesz, vagy posztolsz online, legyen az fotó, vagy szöveg, nagyon gyorsan elterjedhet, nem törölhető, örökre online maradhat.*
- 3. A jelszavadat kezeld úgy, mint a fogkefédet – ne oszd meg másokkal! A mobil számodat csak megbízható barátainak add meg!*

4. *Blokkold a zaklatót! Tanuld meg, hogyan blokkolhatod vagy jelentheted, aki kellemetlenül viselkedik, és ne vágj vissza, ne válaszolj haragból!*
5. *Mentsd el a bizonyítékot! Tanuld meg, hogyan mentheted el a sértő üzeneteket, képeket vagy online beszélgetéseket!*
6. *Beszélg róla! Ha sérelem ért, mondd el egy felnőttnek, akiben megbízol, vagy hívd a Kék Vonal Helpline számát: 116 111!*
7. *Végül: ne állj félre, ha tudsz róla, hogy valakit zaklatnak! Támogasd az áldozatot, jelentsd a zaklatást! Te hogy éreznéd magad, ha senki nem állna melléd?''*

A leírtakból is egyértelmű, hogy a mindennapjainkba is beszivárgott az internetes zaklatás, ami ellen minden eszközzel fel kell lépünk, hogy elkerülhessük az Egyesült Államokban megtörtént esetekhez hasonló történéseket.⁸

Káros tartalmak, weboldalak

A magyar csapat az Európai Unió normáival összhangban a személyes kapcsolatok fontosságát hangsúlyozza, azazhogy beszélgetéssel, közös internetezési szabályok (netikett) kialakításával csökkenthető az internetes rossz élmények esélye.

A technika oldaláról pedig a szűrőprogramok lehetnek a segítségünkre.

„Kisebb gyermekek esetében hasznos lehet a gyermekvédő-programok aktiválása magán a számítógépen, illetve állítsa be úgy a böngészőt, vagy a keresőt, hogy gyermekei ne ütközhessenek véletlenül ilyen oldalakba. Idősebb gyermekek esetében ennek kevés értelme van, és a gyermekek bizonyos esetekben mindent megtesznek azért, hogy ezeket a szűrőket lehetőleg megkerüljék. Ebben az esetben ésszerűbb, ha mi magunk foglalkozunk a tartalmakkal. Tudja meg, hogy jelenleg mi a »divat« gyermekei korcsoportjában, és ne ítélje el őket azonnal! Tegye azonban egyértelművé saját hozzáállását! Mondja el, hogy mit nem tart jónak, és beszélje is meg gyermekével!''

⁷ www.saferinternet.hu

⁸ Kessel Krisztina: Magamutogató tinédzserekre vadásznak az interneten. HVG.hu, 2013. február 20. http://hvg.hu/kultura/20130220_Ongyilkosok_internet_facebook_zaklatas

⁹ www.saferinternet.hu

Fogalmak

*Sexting*¹⁰ – ez azt jelenti, amikor valaki saját magáról kihívó pózban vagy lenge öltözetben képet készít, és elküldi a barátjának/barátnőjének mms-ben, e-mailen, egyéb módon. Ha egyszer egy képet elküldünk valakinek, elvesztjük felette a kontrollt. Láthatják a családtagok, a barátok, a jövőbeni munkaadó, és akár egy rossz szándékú támadó birtokába is kerülhetnek.

A kép szereplője kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet, zaklatás, kellemetlen megjegyzések célpontjává válhat. Mert ha nem vigyázunk, könnyen poszt, lájkolás, megosztás, kommentelés lesz belőle. Ez csak néhány azok közül a dolgok közül, amelyek egy ilyen kép elküldésével megtörténhetnek. Az is egyértelmű, hogy egy felügyeletünk alól kikerült kép nemcsak az érintett, hanem a környezete egészének az életét is megkeserítheti. A magyarázkodás pedig már hiábavaló. Egy bizalmas légkörű családban jó kis beszélgetésekkel kialakíthatók az internetezés szabályai, az úgynevezett netikett. Ott, ahol mindenről lehet beszélni, a fiatalok nem ezt a módot választják az önmegvalósításra, önkifejezésre. Fontos tudnunk, mi tehetünk akkor, ha egy kép kikerül az ellenőrzésünk alól. Ha egy kép vagy videó felkerült egy közösségi oldalra, értesíteni kell a szolgáltatót, és kérni kell az eltávolítását. Arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy aki tizennyolc év alatti személyről illetlen képet küld tovább, vagy publikál, törvénytörtést követ el.

Grooming – magyar kifejezés egyelőre erre sincsen. Szó szerinti fordítás esetén a *behálózás*, *becserkészés* szóval írhatjuk körül a jelenséget.

A közösségi oldalak terjedésével egyszerűsödtek az ismerkedés szabályai. Ha valakivel találkozunk az ember egy táborban, sportrendezvényen, konferencián, szinte az az első kérdés, hogy fennvan-e valamelyik közösségi oldalon. A gyors visszaigazolások természetesen az esetek nagy részében valódi kapcsolatokat jelölnek, és nagyban megkönnyítik a mindennapi kapcsolattartást. A gyerekek azonban ezekben a helyzetekben is gyakran óvatlanok. Sokszor olyan emberek barátságát is elfogadják, akikkel még nem is találkoztak, de ismerősük ismerőse, vagy van valami közös érdeklődésük. Egyáltalán nem azt szeretném ezzel mondani, hogy akkor most mindenkit el kell tiltani a közösségi oldalak használatától, de számolnunk kell azzal is, hogy egy magát tizennégy éves fiúnak mondó valaki a valóságban egy harminc-, negyvenéves vagy még idősebb férfi, aki szexuális visszaélésekhez keres áldozatokat a világhálón. Ez a jelenség maga a grooming.

¹⁰ <http://www.kek-vonal.hu/index.php/hu/internetes-biztonsag/292-mi-a-sexting>

Az elkövetők zöme több hónapon át, tudatosan felépített stratégiával vadászik a közösségi hálókon lévő fiatalokra, lányokra, fiúkra egyaránt. Bizalmukba férkőznek, kicsálnak tőlük személyes információkat, az interneten keresztül bevonják őket szexuális játékaikba, végső esetben még személyes találkozóra is ráveszik őket. A gyerekek kezdetben – a jól kiépített bizalmi viszony miatt – fel sem ismerik, mi történik velük, nem okoz bennük törést, hogy aki kezdetben velük egykorúnak adta ki magát, a valóságban nem az, aki. Az izgalom és kíváncsiság sokkal nagyobb bennük. Ha mégis sor kerül személyes találkozóra, akkor ezekről a gyerekek nem beszél. Szégyelli, hogy ez történt vele, és nem kér segítséget.

2012 nyarán az Egyesült Királyságban a grooming egyik legnagyobb hálózati szintű elkövetési formáját leplezte le egy újságíró. A Haboo Hotel nevű stratégiai játék keretében (a játék lényege, hogy a tíz–tizennégy éves korosztály felépítheti saját szállodáját, és üzemeltetheti; magyar verziója is van) lehetőség van chates felületen kommunikálni. A játék üzemeltetői elkötelezettek az internetbiztonság ügye iránt, ezért moderátorok felügyelik a játék menetét. A programot úgy állították be, hogy káros és szexuális tartalmú kifejezésekre azonnal jelez a moderátornak, aki ennek nyomán kizárhatja a játékba nem tartozókat. E biztonsági módszer miatt a szülők gyanútlanul engedték a számítógép elé a gyermekeiket. A rendszerbe azonban valami hiba csúszott, mert bár a moderátorok a nap huszonnégy órájában szemmel tartották a játékot, az eddigi ismeretek szerint 150 gyermek sérelmére történt szexuális visszaélés a játék során. Az ügyet kirobbantó újságíró tizennégy éves lánynak adta ki magát, és a regisztráció utáni ötödik perctől záporoztak rá a szexuális tartalmú ajánlatok. Nem derült ki, ki hibázott, de a játékot ezzel egy időben a világ összes országában felfüggesztették. A cél egy még jobb módszer kidolgozása a becserkészők ellen.

Szülőként, tanárként, felelősségteljesen gondolkodó felnőttként nekünk kell okosabbnak és érzékenyebbnek lennünk az ilyen helyzetekben. Még egyszer hangsúlyozom, hogy ebben a helyzetben nem a gyerek a hibás, hanem az a felnőtt, aki kihasználja.

*Chat és Instant Messenger*¹¹ – az azonnali üzenetküldő program (Instant Messenger; IM) és a chat nagyszerű módja annak, hogy napi kapcsolatban legyünk barátainkkal, ismerőseinkkel. Személyessége miatt nagyon népszerű, mert csak azok látják a beszélgetést, akik részt vesznek benne. Használha-

¹¹ A www.saferinternet.hu tanácsok, tippel felhasználása nyomán.

tunk webkamerát, így láthatjuk is azt, akivel beszélgetünk. A távol élőkkel való kapcsolattartás egyik legnépszerűbb formája.

Milyen biztonsági lépéseket tehetünk akkor, ha egy idegen próbál velünk kapcsolatba lépni?

Blokkolás, vagyis a felhasználóval megszakítunk minden további társalgást. Nem engedjük, hogy a profilunkhoz férjen és ezen keresztül kapcsolatba léphessen velünk. Ha azt tapasztaljuk, hogy valaki meghackelte az adatlapunkat, az adott honlap üzemeltetőjének segítségét kell kérni. Minden más visszaélés esetén hasznosak a közösségi oldalaknál leírtak.

Fájlmegosztás – „A fájlmesosztás tulajdonképpen audio- és videotartalmak, például rádióműsorok vagy zenés klipek letöltéséről szól, majd ezek mobilon vagy számítógépen történő meghallgatásáról, megtekintéséről interneten keresztül. Néhány közvetlenül kapcsolódó oldalon a fájlok hamis feliratozásúak lehetnek, azt gondolhatjuk, éppen a kedvenc együttesünk legújabb klipjét töltjük le, aztán a végén valami vírusos klipet kapunk kézhez. Vagy rosszabb esetben egy pornó- vagy erőszakos filmet. Nem szabályozott fájlmesosztó oldalakon sok fájl rossz minőségű, így megéri fizetni a zenékért vagy videóért, hogy jó minőségben hallhassuk és láthassuk őket. A fájlok cseréje azt is jelentheti, hogy akaratlanul vírusokat és kémprogramokat is kicserélhetünk, amelyek károsíthatják a számítógépet és még több pop-uphoz és spamhez vezethetnek.”¹²

Online függőség – az internet használata nem csak jogszabályi értelemben rejt veszélyeket. A lelki eredetű betegségek közül az online függőség is egyre jellemzőbb. A tengerentúli országokban már speciális, az online függőséget kezelő klinikákat is nyitottak. Hazánkban még nem ilyen súlyos a probléma, de a megelőzés jegyében foglalkoznunk kell vele.¹³

Internetes játékok – „Az internetes játékok hihetetlenül népszerűek lettek az utóbbi pár évben, főleg az olyan játékok, melyekben van csevegőfunkció és tippeket, cseleket, stratégiákat lehet megosztani a többi játékosal. Az online játékok, ahol ismeretlen emberekkel játszhatunk együtt, nagyszerű kikapcsolódást ígérnek, de megvannak a kockázatai is. Könnyen előfordulhat, hogy annyira beleéli magát az ember egy játékba, hogy úgy érzi, bármit megtenne azért, hogy nyerjen, vagy eljusson a következő szintre.”¹⁴

A saját magunknak felállított időkorlátok megóvhatnak minket a függőségtől. Az online játékfüggőségnek beláthatatlan következményei is lehet-

¹² www.saferinternet.hu

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

nek, és az ember elvesztheti minden kapcsolatát a való életével. Teljesen azonosul a játékban szereplő figurával, és a mindennapjait is úgy éli, mint a játék szereplői. A környezetnek óriási a felelőssége egy ilyen helyzet felismerésében és a segítségnyújtásban.

Itt kell felhívni a figyelmet az „internetes gyerekmunkára” is. A stratégiai játékok térhódításával egyidejűleg egyre több olyan fejlesztés lát napvilágot, amelyekben a játékban szerezhető virtuális pénz valódi fizetőeszközzé válhat át, vagy az összegyűjtött pontokból drága műszaki cikkek vásárolhatók. A maffia új ága a virtuális térben próbál boldogulni. Az ilyen tartalmú játékokra specializálódott bünszervezetek ajánlatot tesznek a gyerekeknek, fiatalnak, hogy játsszanak helyettük, és cserébe azonnali pénzt vagy tárgyjutalmat ígérnek a ténylegesen megszerezhető, beváltható nyeremény helyett. A bűnözői körbe való bevonódás mellett e jelenségnek beláthatatlan lelki károsodást okozó következményei is vannak.

Adathalászok – az interneten a legtöbb visszaélés még mindig az adathalászokhoz köthető. Óvatlanok vagyunk a virtuális világban, és könnyedén osztjuk meg személyes adatainkat honlapokon, más emberekkel anélkül, hogy felmérnénk ennek a következményeit. Az adathalászat olyan megtévesztés, amikor is a személyes adatainkhoz próbálnak jogszerűtlen módon hozzáférni. Ezek lehetnek jelszavak, a levelezési fiókok hozzáférhetősége vagy a netbankolások információi. Tulajdonképpen minden velünk kapcsolatos adattal, jelszóval vissza lehet, és vissza is tudnak élni, ezért az adathalászoknak szinte mindegy, mi kerül a kezükbe, azt megpróbálják felhasználni. Az adathalászok a leggyakrabban azzal próbálkoznak, hogy megbízhatónak tűnő helyről, vagy megbízhatónak tűnő feladótól érkező e-mailben egyszerűen elkérjük az említett adatokat, és mindig találnak olyan embert, aki figyelmetlenségéből kiadja.

A hazánkban hatályos adatvédelmi szabályok közül az adatkezelésre vonatkozókat emelném ki. Az adatvédelem lényege, hogy megkérdezzük, ki és milyen adatokat tarthat rólunk nyilván, kinek adja át őket, és milyen célból. Ha kiderül, hogy téves adatokat tartanak rólunk nyilván, akkor kérhetjük a kijavításukat. Ha pedig valaki jogellenesen kezeli az adatainkat, akkor a törlésük is kezdeményezhető. Az adatkezeléshez minden esetben szükséges az érintett hozzájárulása. Magyarországon a személyes adatok kezelésénél a tizenhat éves kor a vízválasztó. Ezen életkor alatt szükséges a szülő vagy törvényes képviselő hozzájárulása az adatkezeléshez, míg tizenhat éves kor fölött már mindenki szabadon dönthet személyes adatai megadásáról. Ma hazánkban az adatvédelem őrei a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság munkatársai.

Az Európai Unió gyermekbarátinternet-stratégiája

Az irányelvre a bizottság 2011 márciusában tett javaslatot. A tervezet értelmében az EU szigorúbb büntetéseket szabna ki azokra, akik gyerekeket zaklatnak szexuálisan. A javaslat egyebek között azt sürgeti, hogy még abban az esetben is folytassanak büntetőeljárást, ha valaki például az EU területén kívül csábít el vagy zaklat egy gyereket.

A tervezet emellett nagy súlyt fektet az efféle bűncselekmények megelőzésére és az áldozatok védelmére, kiváltképpen azt szeretné elérni, hogy a bűnisméltés elkerülése érdekében az elkövetők személyre szabott kezelésben részesüljenek.

A jogszabályjavaslatot a parlamentnek és a tanácsnak még hivatalosan is jóvá kell hagynia.¹⁵

Nemzetközi szervezetek az internetbiztonság szolgálatában

Az Európai Unió Safer Internet Plus Programja mellett több nemzetközi szervezet is zászlajára tűzte a virtuális tér védelmének megeremtését.

„Az Insafe az internettudatossággal és a biztonságos internethasználattal foglalkozó szervezeteket fogja össze. Tagjai elsősorban európai uniós tagállamok civil szervezetei. A hálózatot az Európai Bizottság a Biztonságosabb Internetért Plusz Program keretein belül alapították és tartják fent. A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány 2009 óta tagja.”¹⁶

A Kék Vonal a témában az egyik legaktívabb hálózatban, az eNACSO-ban (*European NGO Alliance for Child Safety Online*) is dolgozik a világháló biztonságosabbá tételéért. Az eNACSO (www.enacso.eu) közös stratégiák kialakításával törekszik arra, hogy az internetet használó gyerekek kevesebb veszélynek legyenek kitéve, illetve hogy a meglévő veszélyek ellen védekezni tudjanak. A hálózat javaslatait a nemzeti, európai és nemzetközi döntéshozók és más érdekelték elé tárja.¹⁷ Aktív lobbitevékenységének egyik legszembevetőbb eredménye a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU európai

¹⁵ <http://bruxinfo.hu/cikk/20111028-szigorubb-buntetesek-a-gyermek-zaklatoinak.html>

¹⁶ <http://kek-vonal.hu/index.php/hu/alapitvany/nemzetkozi-kapcsolatok>

¹⁷ <http://kek-vonal.hu/index.php/hu/alapitvany/nemzetkozi-kapcsolatok> felhasználásával

parlamenti és tanácsi irányelvben a grooming és a sexting tényállások büntetőjogi kategóriába emelése.

Európai kiberbűnözés elleni központ¹⁸

2013 januárjában kezdte meg munkáját az Európai kiberbűnözés elleni központ (*European Cybercrime Centre; EC3*), ami újabb lépés a virtuális tér biztonságosabbá tételéhez.

Az Európai Bizottság 2010 novemberében döntött a kiberbűnözés elleni központ felállításáról, amely 2013. január 11-én kezdte meg munkáját. Az EU belügyi biztosa, *Cecilia Malmström* az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) hágai központjában tartandó hivatalos megnyitón elmondta: reményei szerint a központ erős támogatást ad a szabad, nyílt és biztonságos internet védelmében, és elősegíti, hogy felvegyék a versenyt az új technológiákat rendkívül gyorsan adaptáló bűnözőkkel.

A központ tevékenységének középpontjában a szervezett bűnözés áll, különös tekintettel az elektronikus bankolás és más online pénzügyi szolgáltatások védelmére, de kiemelt figyelmet fordítanak a kritikus jelentőségű rendszerek és uniós infrastruktúra, illetve a fiatalok védelmére is. Az EC3 vezetője, *Troels Oerting* ennek kapcsán elmondta: operatív és igazságügyi támogatást nyújtanak a nyomozásokhoz, ezen felül igyekeznek mozgósítani a tagállamok valamennyi releváns erőforrását a fenyegetések elhárítása érdekében.

A szervezet folyamatos adatgyűjtést végez a kiberbűnözéssel kapcsolatban, és egyfajta segélyszolgálatként működik majd az EU rendészeti szerveinek körében, és figyelmeztetéseket, illetve magas szintű technikai, elemző és törvényszéki segítséget nyújtanak a közös uniós vizsgálatokhoz.

Egy 2012 nyarán közzétett felmérés alapján tízből kilenc európai polgár igyekszik elkerülni, hogy online felületen személyes információkat adjon meg magáról, de tizenkét százalékukat még így is megpróbálták csöbe húzni valamilyen online csalással. A jelentésben idézett statisztikák szerint világszerte egymillió ember esik kisebb-nagyobb online trükk áldozatául naponta, a kiberbűnözők tevékenysége pedig éves szinten 290 milliárd euróval károsítja meg a sértetteket.

¹⁸ <http://www.bitport.hu/trendek/startra-kesz-a-kiberbunozes-elleni-unios-koepont>

Tartalomminősítés Magyarországon¹⁹

A káros és illegális tartalmak elleni harc kiváló eszköze a honlapok tartalomminősítése. A rendelkezésünkre álló lista nyomán biztonságosabban szörfölhetünk a világhálón, és gyermekeinknek is olyan oldalakat ajánlhatunk, amelyek az életkoruknak megfelelő tartalommal találkozhatnak.

Magyarországon 2007-ben, a gyermekbarát internet évében honlapminősítő programot indított a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE). Ezeket az oldalakat a szakemberek nemcsak auditálják, hanem a minősítés után folyamatosan monitorozzák is.

Az MTE által felkért szakértők már több tucat honlapot minősítettek, ezek listája elérhető a www.bigyoo.hu oldalon.

A 2009-ben létrejövő, a hazai biztonságosabb internetért munkálkodó csapat az elmúlt három évben megközelítőleg harmincezer gyerekhez, fiatalhoz jutott el, tizenötezer szülőt, pedagógust és szociális területen dolgozókat szólított meg és világosított fel a világháló veszélyeiről, és avatott be a veszélyek lehetséges kezelési módjaiba. A csapat oktatói gárdái az egész ország területén fellelhetők. Zömében pedagógusok, civilszervezetek munkatársai, informatikusok, IT-szakemberek és jogászok alkotják a csapatot. Egész évben ingyenes foglalkozásokat tartanak az érdeklődőknek, egyszeri és visszatérő alkalmak során. Három kérdés merül fel: 1. Milyen témák kapnak hangsúlyt a foglalkozásaimon, és miért?; 2. Mennyire hatékonyak az internetbiztonsági szabályok ma Magyarországon?; 3. Milyen eszközökkel tenné hatékonyabbá Magyarországon a világhálót?

A válaszok összesítése után a következő kép rajzolódott ki. Egész mások az igények, szükségletek egy minden technikai háttérrel felszerelt nagyvárosban, mint vidéken, ahol esetleg csak az iskola vagy a könyvtár, közösségi tér ad lehetőséget az internethasználatra.

Az ingerszegényebb környezet kevesebb veszélyt rejt magában, hiszen itt a gyerekek életének nem része bármely közösségi oldal. Oktatótársaim eldugott Borsod megyei fálvakban több olyan gyerekkel is találkoztak, akik egyáltalán nem hagytak digitális nyomot a világhálón. Ez persze nem jelenti azt, hogy ezt a kört ki kellene hagyni a felvilágosításból, a megelőzésből. Fokozatosan meg kell őket ismertetni a világháló rejtelmeivel, és a tudatos felkészítés nyomán ők is tudatosabb felhasználók lesznek.

¹⁹ Dr. Katonáné dr. Pehr Erika előadása. A média hatása a gyerekekre és a fiatalokra. Konferencia. 2012. szeptember 25.

Még mindig óriási gond, és egyfajta komplexust és elfordulást okoz a szülők körében, hogy nem képesek feldolgozni: vannak olyan dolgok, amelyeket a gyermekeik a kezdetektől jobban tudnak, értenek. Az ingyenes foglalkozások elutasításának háttérében leginkább a sértettség áll. Az ellenséges hozzáállás leküzdése érdekében az oktatók azt javasolják a szülőknek, hogy beszélgessenek többet a gyermekeikkel, ismerjék meg a világháló eszközeit, legyenek kíváncsiak a gyermekeik digitális világára. Bár a gyerekek, fiatalok otthonosabban mozognak az interneten, a rájuk leselkedő veszélyek felismerésében, kezelésében igenis a felnőttek segítségére vannak utalva. Ha a szülők megértik ennek a fontosságát, akkor biztonságos, bizalomra alapuló környezetet alakíthatnak ki gyermekeikkel.

A foglalkozások közkezdvelt témája az első számú közösségi oldal, a Facebook. Ehhez kapcsolódóan pedig kiemelt figyelmet kap az adatvédelem, adatbiztonság, a fényképek, videók kezelése, a jelszóbiztonság, az ismerkedés, a számítógépes zaklatás. Az órák hossza minimum negyvenöt perc. Ez tetszőleges ideig kitolható, tematizálható, megismételhető. A lényeg a rendszeresség és a tudatosságnövelés.

Az oktatói csapat a legnagyobb hiányosságként az elégtelen jogi környezetet emelte ki. Polgári és büntető törvénykönyvünk többfajta elkövetési módot is ismer, de a világhálón elkövetett bűncselekmények csupán elenyésző hányadára vonatkoznak jogszabályok. Ebből következően egy idejében felismert cselekmény ügyében a tényállás hiánya miatt a rendőrség eljárást sem tud kezdeményezni. Az is visszatérő probléma, hogy egy közösség akkor keres meg egy oktatót, ha a környezetében internetes bűncselekmény, visszaélés történt.

A visszajelzések alapján a másik fontos igény az oktatás megerősítése. Akár a Nemzeti alaptantervben is helyet kaphatna a biztonságosabb internethasználtra nevelő tananyagegység.

A forródrótként tevékenykedő CERT Hungary–Puskás Tivadar Közalapítvány tapasztalatai is idekíváncsoznak.

A legtöbb bejelentés oka, hogy az emberek, generációtól függetlenül használják az internetet, de nem ismerik. A tudatosság növelésével jelentősen lehetne csökkenteni a visszaélések, csalások, zaklatások számát. A közösségi oldalakat használók közül sokan visszaélnék annak lehetőségével, hogy „lát-hatatlanok”, mivel ezek a felületek a virtuális kivetülései az offline világnak, szükséges lenne erősíteni a személyek beazonosíthatóságát, illetve megtalálhatóságát valamilyen formában. Szerintük a grooming, számítógépes zaklatás napjainkban érzékelhető trendjei főként erre vezethetők vissza.

A rendőrség sok esetben nem tudja, mit kezdjen a bejelentésekkel, hová kéne továbbítani őket, illetve sokszor abból van a gond, hogy a szervezeten belüli illetékesség is kérdés. Ha lenne egy országos hatáskörrel felruházott, csak az online elkövetett bűncselekményekkel foglalkozó részleg, máris egyszerűbb lenne a dolguk.

Az online megvalósulás megfogalmazás azért fontos, mert az online megvalósuló bűncselekmények esetén (például online csalás stb.) valójában klasszikus bűncselekményről van szó, de a bizonyítékok az online térben keletkeznek, és ezeknél klasszikusan nehéz meghatározni az illetékességet.

Egyelőre a jövő titka, hogy a rendelkezésre álló tapasztalatok és a felkínált lehetőségek közül mi valósul meg. Az viszont biztos, hogy az Európai Unió Safer Internet Plus Programja tovább folytatódik.